

κεφάλαιο 2

ιστορική εξέλιξη του θεσμού της προσχολικής ηλικίας

Διδακτικοί στόχοι

Όταν ολοκληρωθεί η διδασκαλία του παρόντος κεφαλαίου
οι μαθητές και οι μαθήτριες θα είναι σε θέση:

- Να γνωρίσουν τη συμβολή κάθε ιστορικής περιόδου στην εξέλιξη της Προσχολικής Αγωγής.
- Να συνδέσουν κάθε εκπαιδευτική ιστορική περίοδο με τους βασικούς εκφραστές της Προσχολικής Αγωγής.
- Να γνωρίσουν τη χρονολογική γένεση των Σύγχρονων Παιδαγωγικών Συστημάτων κατά εθνική περιοχή.
- Να κατανοήσουν ότι ο θεσμός της Προσχολικής Αγωγής είναι καρπός εξέλιξης της επιστήμης της Παιδαγωγικής και της γνώσης γύρω από το παιδί, καθώς και κοινωνικο-οικονομικών αναγκών.

2.1. Εισαγωγή

Για να κατανοήσουμε και να ερμηνεύσουμε σφαιρικά το θεσμό της Προσχολικής Αγωγής στο πέρασμα του χρόνου, είναι σκόπιμο να τον δούμε στην **ιστορική** και **συγχρονική** του διάσταση. Δηλαδή, να το συνδέσουμε με τις ιδέες, θεωρίες, προκαταλήψεις ή ρεύματα που επικρατούσαν πριν την εμφάνισή του. Επίσης, και με όλα τα σύγχρονά του φαινόμενα και τις σύγχρονες τάσεις από τα οποία επηρεάζεται και με τη σειρά του επηρεάζει.

Η ιστορία της Προσχολικής Αγωγής διαιρείται σε 3 (εκπαιδευτικές) περιόδους:

- ☀ Την **Αρχαία**, (αρχαία ελληνική & ρωμαϊκή εποχή), με κύριους εκπροσώπους: τον *Πλάτωνα*, τον *Αριστοτέλη*, τον *Πλούταρχο*.
- ☀ Τη **Μέση**, (βυζαντινή εποχή - Μεσαίωνας και Αναγέννηση-μέσα 18^{ου} αιώνα) με κύριους εκπροσώπους τους Πατέρες της Εκκλησίας (κυρίως τους Τρεις Ιεράρχες και το Γρηγόριο τον Νύσσης) και τους *Λαμπραί*, *Μοντένιο*, *Λοκ*, *Ρουσσώ*, *Πεσταλότσι*.
- ☀ Τη **Σύγχρονη Περίοδο** (τέλη 19^{ου} αιώνα - σήμερα), με κύριους εκπροσώπους τους *Φρέμπελ*, *Μοντεσσόρι*, *Αδελφές Αγκάτσι*, *Ντεκρολύ*, *Κλαπαρέτ*, *Φρενέ*, *Ντιούι*, *Βιγκότσκι*, *Πιαζέ*.

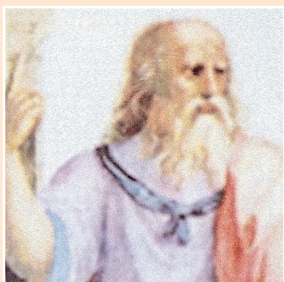
2.2. Αρχαία Περίοδος

Στην αρχαία ελληνική περίοδο τέθηκαν οι βάσεις της ανθρωπιστικής αγωγής, της οποίας σκοπός ήταν η ανάπτυξη της προσωπικότητας και ο σεβασμός της ατομικής ελευθερίας. Το εκπαιδευτικό σύστημα των Αθηναίων περιλαμβάνει ανεπίσημα και την αγωγή των παιδιών της Προσχολικής ηλικίας.

Οι παιδαγωγικές ιδέες αυτής της λαμπρής εποχής δόθηκαν από τον *Πλάτωνα* και τον *Αριστοτέλη*.

2.2.1. Αρχαία Ελληνική Εποχή

α) Πλάτωνας

Εικόνα 2.1

Πλάτωνας
(Αθήνα 428-348 π.Χ.)

Έλληνας φιλόσοφος που θεωρείται ο θεμελιωτής της ιδέας της Προσχολικής Αγωγής. Επηρεάστηκε από τις ιδέες του Σωκράτη, του οποίου και υπήρξε μαθητής. Άσκησε βαθιά επίδραση στην επιστήμη της Παιδαγωγικής, ορίζοντας το σκοπό της αγωγής και ασκώντας το επάγγελμα του δασκάλου.

Η σύλληψη της ιδέας για ομαδική αγωγή των νηπίων 3-6 ετών ανήκει στον Πλάτωνα. Οι παιδαγωγικές ιδέες του Πλάτωνα για την Προσχολική Αγωγή παρουσιάζονται στο τρίτο βιβλίο της "Πολιτείας" και στα δύο πρώτα βιβλία των "Νόμων", καθώς και στον "Πρωταγόρα".

Ο Πλάτωνας επεσήμανε πρώτος πως:

- ☀ Η αγωγή των παιδιών πρέπει να αρχίζει πολύ νωρίς (από τον 1ο χρόνο της ζωής τους), γιατί από τότε οικοδομείται η μόρφωση, ο χαρακτήρας και η σωματική ανάπτυξη του.
- ☀ Η ανατροφή των παιδιών της προσχολικής ηλικίας είναι σημαντική και πρέπει να ασκείται σε κατάλληλο περιβάλλον (ίδρυμα).

Διδακτικά και παιδαγωγικά μέσα αγωγής της προσχολικής ηλικίας θεωρεί:

- **την παιγνιώδη απασχόληση-παιχνίδι**, ("παίζοντας τρέφε τούς παῖδας"), από την οποία εξαρτάται κατά μεγάλο μέρος η σωματική και πνευματική εξέλιξη των παιδιών, η επιτυχία στην επαγγελματική τους δραστηριότητα και η ευδοκίμηση σε κάθε τομέα της ζωής τους.
- **τη γυμναστική¹ και τη μουσική²**, που πρέπει να υπηρετούν την ψυχοσωματική καλλιέργεια του παιδιού. Δεν επιτρέπεται να ασκείται η ψυχή χωρίς το σώμα, ούτε το σώμα χωρίς την ψυχή, γιατί μόνο με

1 Ο όρος Γυμναστική είναι ευρύτερος από τον όρο αθλητισμός και σωματική άσκηση.

2 Ο όρος Μουσική σχετίζεται με τη μουσική παιδεία, γενικότερα.

την παράλληλη άσκηση και των δύο εξασφαλίζεται η ισορροπία και η υγεία.

- τους μύθους, τις διηγήσεις, το χορό.

β) Αριστοτέλης

Εικόνα 2.2

Αριστοτέλης
(Χαλκιδική 384-322 π.Χ.)

Έλληνας φιλόσοφος, μαθητής του Πλάτωνα (για 20 χρόνια) και δάσκαλος του Μεγάλου Αλεξάνδρου.

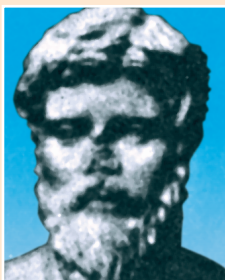
Ο Αριστοτέλης εκθέτει τις παιδαγωγικές του ιδέες στα "Πολιτικά" και στα "Ηθικά-Νικομάχεια". Υιοθετεί βασικά της παιδαγωγικές αντιλήψεις του Πλάτωνα για την Προσχολική Αγωγή του παιδιού, τη διδασκαλία διηγήσεων και μύθων και το ρόλο του παιχνιδιού.

Κατά τον Αριστοτέλη:

- ☀ Η αγωγή είναι προσωπική, ανθρωπιστική αλλά και κοινωνική. Πρέπει να προετοιμάζει το παιδί έτσι, ώστε να είναι σε θέση να εκπληρώσει τα καθήκοντά του ως πολίτης, αλλά και να ευτυχήσει στη ζωή του, μια και ο άνθρωπος θεωρείται "κοινωνικό ον".
- ☀ Η ηλικία 2-5 χρόνων θεωρείται ηλικία του παιχνιδιού.
- ☀ Το παιχνίδι αποτελεί το καλύτερο μέσο για την προπαρασκευή του μελλοντικού επαγγέλματος.
- ☀ Η σωματική αγωγή του παιδιού πρέπει να προηγείται από κάθε άλλη αγωγή και μόρφωση και να ξεκινά πολύ νωρίς από την οικογένεια.
- ☀ Η μουσική έχει μεγάλη μορφωτική δύναμη, καθώς και η ηθική και αισθητική μόρφωση του παιδιού.
- ☀ Η επίδραση του περιβάλλοντος είναι καταλυτική. Γι' αυτό επισημαίνεται ο αρνητικός ρόλος των δούλων στην ανάθεση της ανατροφής των παιδιών προσχολικής ηλικίας.

2.2.2. Ρωμαϊκή εποχή

Πλούταρχος

Εικόνα 2.3
Πλούταρχος
(Βοιωτία 46-120 μ.Χ.)

Έλληνας συγγραφέας, ο οποίος έζησε κατά τη ρωμαϊκή εποχή. Το παιδαγωγικό του έργο βασίζεται στην παράδοση των Ελλήνων. Άσκησε σημαντική επίδραση στη θεωρία της αγωγής κατά την Αναγέννηση.

Και στη Ρωμαϊκή εποχή αποδιδόταν μεγάλη σημασία στην αγωγή κατά την προσχολική ηλικία. Ο Πλούταρχος στο έργο του *"Περί Παίδων Αγωγής"* ισχυρίζεται ότι η μητέρα είναι αναντικατάστατη.

Πίστευε ότι:

- ☀ Η ψυχή του παιδιού είναι εύπλαστη σαν το μαλακό κερί. Γι' αυτό σ' αυτή την ηλικία δέχεται μεγάλη επίδραση από το περιβάλλον.
- ☀ Πρωταρχικό έργο της ορθής αγωγής είναι η ορθή χρήση του λόγου, με την ταυτόχρονη αρμονική διάπλαση του σώματος.
- ☀ Η άσκηση βίας και σωματικής κακοποίησης πρέπει να αποκλείονται ως μέσα αγωγής.
- ☀ Η Παιδαγωγική έχει καθήκον να διαπλάθει τους νέους **"ἐξ ονύχων"**, ώστε να γίνουν **"καλοί καγαθοί πολίτες"**, δηλαδή ιδανικοί πολίτες και τέλειοι άνθρωποι.

Την τελευταία αυτή άποψη υποστηρίζουν κι άλλοι εκπρόσωποι της ρωμαϊκής εποχής, όπως ο *Κουίντιλιανός*, (35-96 μ.Χ.) ο διασημότερος από τους Ρωμαίους δασκάλους. Ο Πλούταρχος δίνει μεγάλη προσοχή στο ρόλο και τη σημασία της παιδείας, την οποία θεωρεί το μόνο αθάνατο και θείο αγαθό.

2.3. Μέση Περίοδος

2.3.1. Βυζάντιο

Η αρχαία ελληνική παιδεία συνέχισε την παρουσία της και στη βυζαντινή περίοδο, ενώ κυριαρχούσε το Χριστιανικό μορφωτικό και ηθικό ιδεώδες. Οι εκφραστές του, οι πατέρες της Εκκλησίας (με σημαντικότερους εκπροσώπους τους Τρεις Ιεράρχες και το Γρηγόριο Νύσσης) έδωσαν μεγάλη σημασία στην Προσχολική Αγωγή και συνέβαλαν με τις απόψεις τους, ώστε να αποκτήσει τη θέση που έχει σήμερα.

Εικόνα 2.4

Οι Τρεις Ιεράρχες: ο Μέγας Βασίλειος (Καισάρεια 329-379 μ.Χ.), ο Ιωάννης ο Χρυσόστομος (Αντιόχεια 354-407 μ.Χ.). και ο Γρηγόριος ο Θεολόγος (Καππαδοκία 330-389 μ. Χ). Θεωρούνται οι σημαντικότεροι από τους Πατέρες της Εκκλησίας

Οι Τρεις Ιεράρχες υποστήριζαν ότι:

- ☀ Η αγωγή των παιδιών μέχρι το 6^ο έτος της ηλικίας τους είναι υπόθεση της οικογένειας, ιδιαίτερα της μητέρας.
- ☀ Τα παιδιά πρέπει να ανατρέφονται με τη χριστιανική αγωγή και ηθική, "ἐν παιδείᾳ καὶ νουθεσίᾳ Κυρίου ἐκτρέφεσθαι τοὺς παῖδας" (εις Εφεσίους ομιλία 6,4).

- ☀ Οι μύθοι, όταν επιλεγούν προσεκτικά, αποτελούν "πνευματική τροφή" για τα παιδιά της προσχολικής ηλικίας.
- ☀ Η ορμή για **κίνηση** και η **μίμηση** ασκούν καθοριστική σημασία στη σωματική και ψυχική ανάπτυξη του παιδιού της προσχολικής ηλικίας.

2.3.2. Μεσαίωνας

Στην εποχή του Μεσαίωνα η παιδεία με κύριο χαρακτηριστικό της γνώρισμα τη θρησκευτική φόρτιση δεν έχει να παρουσιάσει, ιδιαίτερα για την Προσχολική Αγωγή, καμιά πρόοδο.

2.3.4. Αναγέννηση

Εικόνα 2.5
Ραμπελαί (1494 - 1553)

Ραμπελαί (Rabelais)

Γάλλος ανθρωπιστής και συγγραφέας. Καταδικάστηκε από την εκκλησία και το γαλλικό κοινοβούλιο. Οι ιδέες του, όπως περιγράφονται στο βιβλίο του "Γαργαντούας και Πανταγκρυνέλ", προετοιμάζουν την κατοπινή εξέλιξη της Προσχολικής Αγωγής.

Εικόνα 2.6
Μοντένιος (1533 - 1592)

Μοντένιος (Montaigne)

Γάλλος ανθρωπιστής, φιλόσοφος και στοχαστής. Μίλησε για το σκοπό της αγωγής σε μια εποχή που μεσουρανούσε ο σχολαστισμός. Οι προτροπές του Μοντένιου για την αγωγή του παιδιού της προσχολικής ηλικίας αποτελούν τις βασικές αρχές της σύγχρονης Παιδαγωγικής.

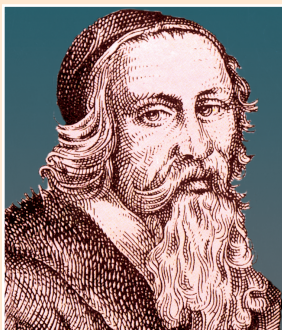
Οι ανθρωπιστές **Ραμπελαί** και **Μοντένιος** διατυπώνουν ιδέες που προετοιμάζουν την κατοπινή εξέλιξη της Προσχολικής Αγωγής. Ιδιαίτερα οι προτροπές του Μοντένιου για την αγωγή του παιδιού αποτελούν τις βασικές αρχές της σύγχρονης Παιδαγωγικής.

Θεωρεί ότι:

- ☀ Σκοπός της αγωγής είναι η προετοιμασία του παιδιού για τη ζωή, που πρέπει ν' αρχίζει από την κούνια.
- ☀ Το παιχνίδι είναι κάτι ξεχωριστό και αποτελεί μια από τις σοβαρότερες ασχολίες του παιδιού.
- ☀ Η εκπαίδευση του παιδιού πρέπει να στηρίζεται στην παρατήρηση και τα βιώματά του.

2.4. Πρόδρομοι της Προσχολικής Αγωγής

2.4.1. Κομένιος

Εικόνα 2.7
Κομένιος (1592 - 1670)

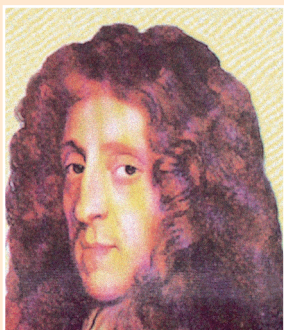
Μοραβός επίσκοπος. Άσκησε και παιδαγωγικό έργο ως καθηγητής παράλληλα με τα ιερατικά του καθήκοντα.

Συγκαταλέγεται στους προδρόμους της Προσχολικής Αγωγής, εξαιτίας του σημαντικού συγγραφικού του έργου και των απόψεών του για την αγωγή των παιδιών της προσχολικής ηλικίας.

Ξεχωριστή θέση στην ιστορία της Προσχολικής Αγωγής κατέχει ο Μοραβός επίσκοπος Κομένιος (1592-1670), ο οποίος στο βιβλίο του "**Μεγάλη Διδακτική**", αποτέλεσμα των εμπειριών του, διατύπωσε αρχές που αποτελούν τη βάση της αγωγής του παιδιού.

Στο βιβλίο του "**Σχολείο νηπίων**" δίνει στις μητέρες οδηγίες για την αγωγή των παιδιών τους κατά τα πρώτα έξι έτη.

2.4.2. Τζων Λοκ (J. Locke)

Εικόνα 2.8
Τζων Λοκ (1632 - 1704)

Άγγλος εμπειριστής φιλόσοφος. Θεωρείται ένας από τους θεμελιωτές του Διαφωτισμού. Οι παιδαγωγικές του αρχές διακρίνονται για τις αντιανταρχικές του αντιλήψεις και την αναζήτηση από το παιδί των πρακτικών αρετών της ζωής.

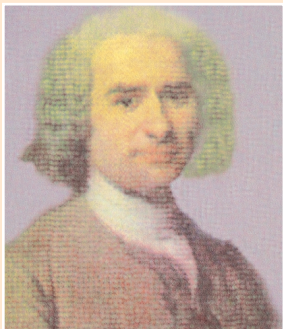
Μεγάλη είναι η συμβολή του Λοκ στην Προσχολική Αγωγή. Υποστήριξε ότι το παιδικό πνεύμα είναι **tabula rasa** (άγραφο χαρτί) ότι, δηλαδή, το παιδί πριν ασκηθεί, δε γνωρίζει τίποτα. Γι' αυτό η αγωγή και η μάθηση πρέπει να αρχίζει από τα πρώτα χρόνια της ζωής του παιδιού. Υποστήριξε ακόμα, ότι η μάθηση πρέπει να έχει τη μορφή παιχνιδιού, αφού "*παίζοντας το παιδί μαθαίνει*". Τόνιζε ότι η διδασκαλία πρέπει να καλλιεργεί τις αισθήσεις και να προσφέρει στο μαθητή την άμεση γνώση των πραγμάτων.

Η Παιδαγωγική του Λοκ πρότεινε το "*σχολείο της ζωής*" ως χώρο αναζήτησης των πρακτικών αρετών και αποδοκίμαζε τον καταναγκασμό της αυταρχικής αγωγής. Πίστευε πως κάθε παιδί είναι ξεχωριστό ον, γι' αυτό έχει ανάγκη από ιδιαίτερη μεταχείριση. "*Πώς μπορούμε να ριζούμε στο ίδιο καλούπι όλα τα παιδιά;*", έλεγε.

Ο τελικός σκοπός της άποψής του για την αγωγή, περιλαμβάνεται στο ιδεώδες της αρχαίας Ελλάδας: "*γερό μυαλό μέσα σε γερό κορμί*" - "*νοῦς ὑγιής ἐν σώματι ὑγιεῖ*". Ωστόσο, ο Λοκ ενδιαφέρθηκε κυρίως για την αγωγή των παιδιών των μεγαλοαστών. Για τα παιδιά των κατώτερων τάξεων πρότεινε τη φοίτησή τους από την ηλικία των 3 ετών στα "*εργατικά σχολεία*", όπου θα παρακολουθούσαν ειδικά προγράμματα επαγγελματικής μάθησης.

2.4.3. Ρουσσώ (J.J. Rousseau)

Ο 18^{ος} αιώνας σηματοδεύτηκε από την εμφάνιση δύο μεγάλων παιδαγωγών: του υπέρμαχου των δικαιωμάτων του παιδιού, Ρουσσώ και του παιδαγωγού της αγάπης, Πεσταλότσι.

Εικόνα 2.9

Ζαν-Ζακ Ρουσσώ (1712 - 1778)

Γάλλος φιλόσοφος. Υπήρξε ένας από τους σημαντικότερους εκπροσώπους του Διαφωτισμού. Άνοιξε νέους δρόμους στη φιλοσοφία της αγωγής, δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στην παιδική ηλικία. Προασπίστηκε θερμά τα δικαιώματα του παιδιού.

Ο Ρουσσώ με το παιδαγωγικό του έργο "Αιμίλιος" ή "Περί Παίδων Αγωγής" παρουσίασε ένα εκσυγχρονιστικό παιδαγωγικό πρόγραμμα, που είχε ως στόχο την ικανοποίηση των αναγκών του παιδιού. Στο βιβλίο αυτό περιγράφει την πορεία της αγωγής ενός αγοριού, του Αιμίλιου, από τη γέννηση μέχρι την ενηλικίωση (21^ο έτος). Σε αυτό διαφαίνεται η βαθιά πεποίθησή του για την καλή φύση του ανθρώπου.

Οι βασικές παιδαγωγικές του αρχές στηρίζονται:

- ☀ Στην καλλιέργεια των αισθήσεων με βάση το παιχνίδι και τις ασκήσεις.
- ☀ Στην απόκτηση της γνώσης του κόσμου μέσα από τις εμπειρίες.
- ☀ Στις οδηγίες για την καθοδήγηση των παιδιών ακολουθώντας τον ρυθμό του κάθε μαθητή. "Τα παιδιά πρέπει να τα αγαπάμε και να τα υποβοηθούμε και όχι να τα καταπιέζουμε".
- ☀ Στο αίτημά του για όσους ασχολούνται με το παιδί (γονείς- παιδαγωγοί) να μελετούν τα παιδιά, αναγνωρίζοντας τις ατομικές διαφορές τους.
- ☀ Στην άποψή του για το βιωματικό χαρακτήρα της μάθησης. Το παιδί μαθαίνει αρχικά μέσα από την παρατήρηση και τον πειραματισμό.

Οι βασικοί **σκοποί** της Παιδαγωγικής του θεωρίας είναι:

- ☀ Η ενδυνάμωση του σώματος,
- ☀ η άσκηση των αισθήσεων με βάση το παιχνίδι και τις ασκήσεις,
- ☀ η δημιουργία προϋποθέσεων αυτογνωσίας και κατανόησης της ηθικής.

2.4.4. Πεσταλότσι (Pestalozzi)

Εκείνος που εφάρμοσε στην πράξη το μεγαλύτερο μέρος των απόψεων του Ρουσώ ήταν ο **Πεσταλότσι** (1746-1827), ένας από τους θεμελιωτές της Προσχολικής Αγωγής.

2.5. Σύγχρονη περίοδος

Στο τέλος του 18^{ου} και στις αρχές του 19^{ου} αιώνα οι ανάγκες για την προστασία και τη φροντίδα των νηπίων είναι πιεστικές σ' όλη την Ευρώπη. Η ίδρυση του θεσμού της Προσχολικής Εκπαίδευσης υπήρξε καρπός περισσότερο **κοινωνικών και οικονομικών αναγκών**, όπως της βιομηχανικής επανάστασης, της εισόδου της γυναίκας στην αγορά εργασίας, της αντικατάστασης στις αστικές περιοχές της εκτεταμένης οικογένειας (γονείς-παιδιά-λοιποί συγγενείς) από την πυρηνική (γονείς-παιδιά) και λιγότερο **παιδαγωγικών**. Ωστόσο, οι παραπάνω λόγοι βοήθησαν στην ανάπτυξη της Προσχολικής Εκπαίδευσης, γιατί δημιουργήθηκαν για να καλύψουν ανάγκες των νηπίων.

Η Ευρώπη προπορεύεται στον τομέα αυτό της αγωγής με την ανάπτυξη των **Φρέμπελ, Πεσταλότσι, Μοντεσσόρι, Ντεκρολύ**.

Στην παρουσίαση της ιστορικής εξέλιξης του σύγχρονου Νηπιαγωγείου θα ακολουθήσουμε τη χρονολογική γένεση των διάφορων παιδαγωγικών συστημάτων ανά χώρα.

2.5.1. Γαλλία

Στη Γαλλία ο πάστορας **Ομπερλέν** (Oberlin) ιδρύει το 1769, Νηπιαγωγεία - παιδικά κέντρα, ορμώμενος από ανθρωπιστικά αισθήματα και την επιθυμία του να ασκήσει αποδοτικότερα το θρησκευτικό του έργο. Το 1827 ιδρύονται στο Παρίσι τα "παιδικά άσυλα", ως φιλανθρωπικά ιδρύματα για παιδιά και των δύο φύλων μέχρι την ηλικία των 6 ετών.

Εικόνα 2.10

Πωλίν Κεργκομάρ (1828 - 1925)

Ιδρύτρια των γαλλικών νηπιαγωγείων θεωρείται η **Πωλίν Κεργκομάρ** (P. Kergomard), η οποία υπήρξε επιθεωρήτρια των γαλλικών "**αιθουσών ασυλίας**" (όπως ονομάζονταν τότε τα κέντρα Προσχολικής Εκπαίδευσης) και εισηγήτρια της "γαλλικής μεθόδου" της Προσχολικής Αγωγής. Έδωσε έμφαση και στον κοινωνικό ρόλο του Νηπιαγωγείου, πέρα από τον παιδαγωγικό. Με νόμο του 1881 καθιερώθηκε πλήρης δωρεάν Προσχολική Εκπαίδευση στα δημόσια σχολεία και καθορίστηκε ότι το Νηπιαγωγείο "**δεν είναι σχολείο με τη συνηθισμένη έννοια του όρου, αλλά σχηματοποιεί το πέρασμα από**

την οικογένεια στο σχολείο".

Στη συνέχεια, αξιολογή ήταν η εφαρμογή μιας καινούργιας μεθόδου, της "**μεθόδου του τυπογραφείου στο Νηπιαγωγείο**", από το δάσκαλο **Φρενέ** (1896-1966). Θέλησε να εφαρμόσει ένα καινούργιο παιδοκεντρικό, λαϊκό σχολείο εργασίας, εμπνευσμένο από τις αρχές της "**Νέας Αγωγής**".

Η μέθοδος του **Φρενέ** (Freinet)(1924), που στηριζόταν στην αρχή της Αυτοαγωγής (δηλαδή στην ελεύθερη έκφραση και δράση), πρόσφερε στο παιδί ένα νέο τρόπο έκφρασης.

Το 1948 στη Γαλλία ιδρύθηκε η **Παγκόσμια Οργάνωση Προσχολικής Αγωγής (OMEP)**, με σκοπό την προώθηση των μελετών και των ερευνών που προάγουν την Προσχολική Αγωγή και Εκπαίδευση.

Σημαντική επίδραση στην εξέλιξη της Προσχολικής Αγωγής στη Γαλλία άσκησε στις αρχές του 20^{ου} αιώνα το κίνημα του "**Σχολείου Δράσης**" που αναπτύχθηκε από τους *Claparede, Dottrens, Ferriere, Cousinet* και είχε ως βασικό σκοπό να κινητοποιήσει τους μαθητές μέσα από τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντά τους.

Στη Γαλλία σήμερα, ο παιδαγωγικός ρόλος του Νηπιαγωγείου προηγείται. Ως γενικός σκοπός του Αναλυτικού Προγράμματος καθορίζεται η ανάπτυξη όλων των ικανοτήτων των νηπίων.

2.5.2. Γερμανία

Οι βασικότεροι εκπρόσωποι της σύγχρονης Προσχολικής Αγωγής στη Γερμανία, είναι ο **Ρίχτερ** (Richter), και ο **Φ.Φρέμπελ** (Froebel).

Εικόνα 2.11

Ζαν Πωλ Ρίχτερ (1723 - 1825)

Ο συγγραφέας Ζαν Πωλ Ρίχτερ έγραψε παιδαγωγικά θέματα και μυθιστορήματα που δίνουν μια αυθεντική εικόνα ανθρώπου ρομαντικής μόρφωσης και αγωγής.

Οι ιδέες του Ρίχτερ, καταγράφονται στο αξιόλογο βιβλίο του "*Levana*" κλασικό έργο της ιστορίας της Προσχολικής Αγωγής. Σε αυτό περιγράφει όλες τις παιδαγωγικές του αρχές, που στηρίζονται:

- ☀ Στο σεβασμό του ανθρώπινου δυναμικού,
- ☀ στην επίδραση του περιβάλλοντος,
- ☀ στην αναγνώριση τριών παραγόντων καθοριστικών για την αγωγή των παιδιών: της **μάνας**, της **αγάπης** και της **χαράς**.

Καθοριστική για τη θεμελίωση του συστήματος αγωγής των παιδιών προσχολικής ηλικίας είναι η προσφορά του Φ. Φρέμπελ, ιδρυτή των "*παιδικών κήπων*" (**kindergarden**) (1837). Αξίζει να αναφέρουμε ότι ό-ποια ιδρύματα προσχολικής αγωγής λειτούργησαν σε άλλες χώρες, πριν από το Φρέμπελ, προσέφεραν σχεδόν μόνο φυσική φροντίδα και είχαν τη σφραγίδα της φιλανθρωπίας και της καλής πράξης.

Στη Γερμανία στα μέσα του 20^{ου} αιώνα αποδίδεται μεγάλη σημασία στην ενσωμάτωση του παιδιού της προσχολικής ηλικίας στην ομάδα και στην αποφυγή των στόχων της επίδοσης και του ανταγωνισμού. Η άποψη αυτή βρίσκει απήχηση στο κίνημα του "*Σχολείου Εργασίας*" που ανα-πτύχθηκε από τους *Kerschesteiner*, *Gaudig*, και *Peterson* και προβάλλει τη σημασία που έχουν οι αυθόρμητες, φυσικές δραστηριότητες αλλά και η συστηματοποιημένη εργασία στη νοητική, συναισθηματική και κοινωνική ανάπτυξη του παιδιού.

2.5.3. Ιταλία

Τις ρίζες της Προσχολικής Εκπαίδευσης στην Ιταλία τις βρίσκουμε στις αρχές του 19^{ου} αιώνα, όταν ο ιερέας **Απόρτι** (Aporti) ιδρύει (1833) τα πρώτα Νηπιαγωγεία - "παιδικά σχολεία" για κορίτσια.

Τα Νηπιαγωγεία εκείνη την εποχή στην Ιταλία αλλά και σ' όλη την Ευρώπη ήταν ιδρύματα φύλαξης των νηπίων.

Εικόνα 2.12, 2.13 Αδελφές Ρόζα (1866 - 1951) & Καρολίνα Αγκάτσι (1870 - 1954)

Οι Ιταλίδες αδελφές Ρόζα και Καρολίνα Αγκάτσι άσκησαν αγωγή στα παιδιά προσχολικής ηλικίας με μητρική φροντίδα.

Σημαντική είναι η προσφορά των αδελφών **Αγκάτσι** (Agazzi) (1870-1945) οι οποίες κάτω από αντίξοες συνθήκες και με αφετηρία τη Φρεμπελιανή μέθοδο, εφάρμοσαν τις δικές τους παιδαγωγικές αρχές.

Η μέθοδός τους βασιζόταν:

- ☀ Στην καθημερινή πράξη,
- ☀ στο παιχνίδι,
- ☀ στην αλληλοδιδασκτική διαδικασία και
- ☀ στους "θησαυρούς"³ που συγκέντρωναν τα Παιδιά από το άμεσο περιβάλλον τους.

Οι παιδαγωγικές αρχές και η μέθοδος που υιοθέτησαν στηρίχτηκαν στην παρατήρηση των καθημερινών πράξεων των παιδιών και όχι σε φιλοσοφικές θεωρήσεις.

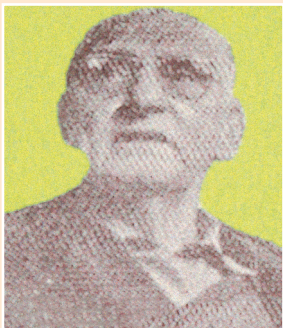
Τον καθοριστικότερο ρόλο στην εξέλιξη του Ιταλικού Νηπιαγωγείου αλλά και του σύγχρονου Νηπιαγωγείου γενικότερα, έπαιξε η **Μ. Μοντεσσόρι** (M. Montessori), που ίδρυσε "το σπίτι του παιδιού" και εφάρμοσε τη "θεωρία της εργασίας" ως διδακτική μέθοδο.

3 Οι "θησαυροί", που ήταν ξύλα, φύλλα, πέτρες, καρφιά και κουβαλούσαν τα παιδιά στις τσέπες τους, αποτέλεσαν το παιδαγωγικό υλικό των Αγκάτσι.

2.5.4. Μ.Βρετανία

Το 1870 αρχίζει η ιστορία της Προσχολικής Εκπαίδευσης στην Αγγλία με τη θεσμοθέτηση του Νηπιαγωγείου ως εκπαιδευτικού ιδρύματος. Ωστόσο, το 1816 ο σοσιαλιστής εργοστασιάρχης Όουεν (R. Owen) ιδρύει Παιδικά Κέντρα Προσχολικής ηλικίας, για να διευκολύνει τους εργάτες της βιομηχανίας που αναπτύσσεται αυτήν την περίοδο.

Σταθμός στην εξέλιξη του θεσμού της Προσχολικής Αγωγής αποτέλεσε το κίνημα του "Χειραφετικού Σχολείου" του Νηλ, ο οποίος δημιούργησε μια μορφή ανοιχτού σχολείου, το ονομαζόμενο *Σάμερχιλ* (1936).

Εικόνα 2.14
Νηλ (Σκωτία 1883-1973)

Το αντιανταρχικό μοντέλο του Νηλ αποτέλεσε ένα εναλλακτικό μοντέλο αγωγής στο πλαίσιο της "Παιδαγωγικής της Μεταρρύθμισης" και της "Νέας Αγωγής". Οι παιδαγωγικές του αρχές σχετίζονται με τη δημιουργία ελεύθερων και υπεύθυνων πολιτών μέσα από την αμοιβαία ελευθερία και την αυτοδιαχείριση.

Στη σημερινή Αγγλία το Νηπιαγωγείο (infant school) είναι υποχρεωτικό για τα παιδιά 5-7 ετών. Σημαντικό μέσο αγωγής σ' αυτό είναι το παιχνίδι.

2.5.5. Ελβετία

Στα τέλη του περασμένου αιώνα και ιδιαίτερα στις αρχές του αιώνα μας, η Ελβετία έγινε κέντρο παιδαγωγικών μελετών. Σ' αυτό συνέβαλαν διάσημοι παιδαγωγοί, όπως ο *Πιαζέ* (Piaget) και ο *Κλαπαρέντ* (Claparede) (1873-1840), ο οποίος ίδρυσε ένα Ινστιτούτο Παιδαγωγικών Ερευνών, το ονομαζόμενο *J.J. Rousseu* και έναν τύπο Νηπιαγωγείου, το "*Σπίτι των Μικρών*".

Εικόνα 2.15
Κλαπαρέτ (1873 - 1940)

Ο Ελβετός γιατρός ερευνητής ασχολήθηκε με την Εφαρμοσμένη Παιδαγωγική Ψυχολογία. Ο τίτλος του σημαντικότερου έργου του "**Ψυχολογία του παιδιού**" και "**Πειραματική Παιδαγωγική**" δείχνει καθαρά τη σημασία που έδινε στα προβλήματα της αγωγής.

Οι θεωρίες της Παιδαγωγικής και της Λειτουργικής Ψυχολογίας⁴ του Κλαπαρέτ και η Γενετική Ψυχολογία του **Πιαζέ** χάραξαν από το 1920 και έπειτα, το δρόμο για τη δημιουργία της επιστήμης της Παιδαγωγικής.

Ο **Πιαζέ** ήταν γενετικός επιστήμονας και ψυχολόγος, ο οποίος επιδόθηκε στη μελέτη της πορείας που ακολουθεί η ανάπτυξη της νόησης, χρησιμοποιώντας μια δική του μέθοδο, την κριτική ή κλινική μέθοδο.

Εικόνα 2.16
Πιαζέ (1896 - 1980)

Ο Ελβετός ψυχολόγος, φιλόσοφος και παιδαγωγός, ασχολήθηκε κυρίως με την ψυχολογία του παιδιού. Υπήρξε από τους πρωτεργάτες της Γενετικής Ψυχολογίας και ο ιδρυτής της ψυχολογικής σχολής της Γενεύης.

4 Η λειτουργική ψυχολογία του Κλαπαρέτ υποστήριζε ότι τα ψυχικά φαινόμενα πρέπει να εξετάζονται από την πλευρά του ρόλου που παίζουν στη ζωή του ανθρώπου, δηλαδή λειτουργικά.

Σηματοδοτεί ουσιαστικά το δρόμο για τη δημιουργία της επιστήμης της σύγχρονης Παιδαγωγικής.

Ο Πιαζέ θεωρεί ότι:

- ☀ Η νοητική ανάπτυξη του παιδιού σχετίζεται με την ωρίμανσή του.
- ☀ Η μάθηση επιτυγχάνεται με την ατομική εξερεύνηση και ανακάλυψη του φυσικού και κοινωνικού κόσμου. Γι' αυτό και έδινε έμφαση στην αλληλεπίδραση του παιδιού με τα αντικείμενα.
- ☀ Η γλώσσα αποτελεί το κυρίως προϊόν της νοητικής ανάπτυξης.
- ☀ Η διδασκαλία θα πρέπει να προσαρμόζεται στις ήδη υπάρχουσες ικανότητες του παιδιού, αφού το αναπτυξιακό επίπεδο που διανύει καθορίζει την ικανότητά του για μάθηση.

2.5.6. Βέλγιο

Στην εξέλιξη της Προσχολικής Εκπαίδευσης σημαντική είναι η προσφορά του Βέλγου γιατρού **Ντεκρολύ** (Decroly) (1871 - 1832), ο οποίος ασχολήθηκε ιδιαίτερα με τα παιδαγωγικά και ψυχολογικά προβλήματα του παιδιού που αποτέλεσαν το κέντρο γύρω από το οποίο περιστράφηκε η Παιδαγωγική κίνηση του 20^{ου} αιώνα. (Εκτενέστερη αναφορά στο έργο του Ντεκρολύ γίνεται στο επόμενο κεφάλαιο).

2.5.7. Ανατολική Ευρώπη

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η εξέλιξη της Προσχολικής Αγωγής στις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης και κυρίως στη Ρωσία.

Προσδιοριστικά στοιχεία της αποτελεσματικότητας της αγωγής των νηπίων θεωρούνται:

- ☀ Η γνώση των χαρακτηριστικών της νηπιακής ηλικίας,
- ☀ η αποφυγή της τυποποίησης και
- ☀ η έμφαση στο παιχνίδι που συνδέεται με την εργασία.

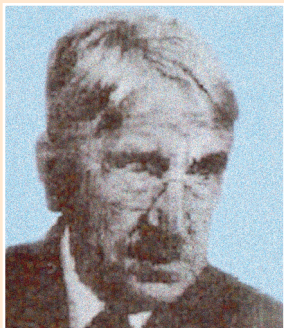
Τις σύγχρονες τάσεις της αγωγής των παιδιών στην Ρωσία κυρίως επηρέασε το κίνημα της Σοσιαλιστικής Αγωγής, με κύριο εκπρόσωπο τον **Μακαρένκο** (Makarenko), που επεδίωκε την αρμονική ένταξη των παιδιών στην κοινωνία των ενηλίκων.

Τα τελευταία χρόνια οι απόψεις του Ρώσου ψυχολόγου **L.Vygotsky** επηρεάζουν όλο και περισσότερο τα προγράμματα της Προσχολικής Αγωγής. Παρά το γεγονός ότι ο **L.Vygotsky** έζησε την ίδια χρονική περίοδο με τον Πιαζέ, οι απόψεις του μπορούν να θεωρηθούν ως συμπληρωματικές της εξελικτικής θεωρίας του Πιαζέ.

- Οι βασικές αρχές της θεωρίας του Vygotsky, συνοψίζονται ως εξής:
- ☀ Η "οικοδόμηση" της γνώσης από τα παιδιά γίνεται με ενεργητικό τρόπο.
 - ☀ Η νόηση αποτελεί *κοινωνικό φαινόμενο*. Γι' αυτό έδινε έμφαση στο συνεργατικό ρόλο της μάθησης ο οποίος επιτυγχάνεται βιωματικά.
 - ☀ Το *κοινωνικοπολιτιστικό* πλαίσιο επηρεάζει την ανάπτυξη και τη μάθηση των παιδιών.
 - ☀ Η γλώσσα αποτελεί νοητικό εργαλείο και μέσο για την κατάκτηση των συναισθημάτων και άλλων νοητικών λειτουργιών, όπως της προσοχής, της μνήμης, της επίλυσης προβλημάτων.
 - ☀ Υπάρχουν δύο είδη λόγου: α) ο *κοινωνικός/δημόσιος*, ο οποίος απευθύνεται προς τους άλλους και έχει επικοινωνιακή λειτουργία και β) ο *ατομικός*, με τον οποίο το παιδί ασκεί έλεγχο στις νοητικές του διαδικασίες, προκειμένου να υπερβεί τις δύσκολες δοκιμασίες.
 - ☀ Η προώθηση της διδασκαλίας στην προσχολική ηλικία θα πρέπει να είναι σύμφωνη με τη "*ζώνη της Επικείμενης Ανάπτυξης*", δηλαδή, το μέγιστο σημείο των δυνατοτήτων του παιδιού, λαμβάνοντας υπόψη τις ατομικές διαφορές.
 - ☀ Βασικό ρόλο στην ανάπτυξη του παιδιού της προσχολικής ηλικίας παίζει το παιχνίδι, καθώς μέσα από αυτό μπορεί να επεκτείνει τη "ζώνη της επικείμενης ανάπτυξης" τους (Ντολιοπούλου, 1999).

2.5.8. Η.Π.Α.

Η θέσπιση του Νηπιαγωγείου ως εκπαιδευτικής βαθμίδας στις Η.Π.Α είναι συνδεδεμένη με τη νεότερη ιστορία της Παιδαγωγικής και με την επίδραση των θεωριών των μεγάλων αμερικανών επιστημόνων *W. James, J. Dewey, Ed. Thorndike, W.H. Kilpatrick, Watson, Gesell, Skinner* κ.ά.

Εικόνα 2.17
Ντιούι (1859 - 1952)

Ο Αμερικανός κοινωνιολόγος, παιδαγωγός και φιλόσοφος αποτελεί το σύμβολο της Νέας Αγωγής των ΗΠΑ. Η Προσχολική Εκπαίδευση καθώς και όλες οι βαθμίδες εκπαίδευσης των ΗΠΑ, βασίζονται σε μεγάλο βαθμό στις αρχές του.

Επανάσταση στην Προσχολική Αγωγή αποτέλεσε το κίνημα της *Νέας Αγωγής*, με κύριο εκπρόσωπο τον **Ντιούι** (Dewey). Το κίνημα της *Νέας Αγωγής* αναγνωρίζει ως κέντρο της διαδικασίας της ζωής του παιδιού το συνεχή εμπλουτισμό των εμπειριών του, με την ταυτόχρονη προσαρμογή του στο περιβάλλον. Βάση για κάθε μάθηση αποτελεί το αξίωμα **Learning by doing** (από την πράξη στην μάθηση).

Ο Ντιούι προκάλεσε ριζικές αλλαγές στις υπάρχουσες μεθόδους της Προσχολικής Αγωγής με την εφαρμογή του "*σχεδίου εκπαιδευτικής δράσης*" ή "*μέθοδος σχεδίου*" ή "*μεθόδος Project*", όπως ονομάζονται τα *κέντρα ενδιαφέροντος*.

2.6. Η βιωματική προσέγγιση της μάθησης, προσέγγιση project

Καθοριστική σημασία για την εξέλιξη της μάθησης στην προσχολική και πρώτη σχολική ηλικία έχει η εφαρμογή της βιωματικής προσέγγισης, προσέγγισης σχεδίου - project. Έχει τις ρίζες της στο έργο των **Dewey, Kilpatrick, Bruner, Vygotsky, Piaget**.

Η παραπάνω μέθοδος:

- ☀ Αφορά τη βιωματική προσέγγιση της διδασκαλίας, η οποία διαμορφώνεται και διεξάγεται από όλα τα άτομα που συμμετέχουν σ' αυτή (παιδιά και παιδαγωγοί, κυρίως).
- ☀ Προωθεί τη συνέχεια ανάμεσα στο σχολείο το σπίτι και τον έξω κόσμο.

- ☀ Μπορεί να εφαρμοστεί σε παιδιά ηλικίας από 2-3 ετών και πάνω, με τη συμμετοχή είτε ολόκληρης της τάξης είτε μιας ομάδας παιδιών είτε ενός μόνο παιδιού.
- ☀ Περιλαμβάνει εξερευνήσεις και θέματα που αναδύονται από τις ιδέες, τις εμπειρίες και τα ενδιαφέροντα των παιδιών, π.χ. μελέτη των καιρικών φαινομένων, των ανθρώπων της κοινότητας κ.ά.
- ☀ Προσφέρει ευκαιρίες συνεργασίας ανάμεσα στα παιδιά και συνεισφοράς των γονιών στις διαδικασίες της αναζήτησης πληροφοριών (Ντολιοπούλου, 1999).

2.7. Ανοιχτό Σχολείο-Ανοιχτό Κέντρο Προσχολικής εκπαίδευσης

Ένας νέος τύπος Προσχολικής Εκπαίδευσης με ελεύθερο πρόγραμμα, που έχει τις ρίζες του στο κίνημα του χειραφετικού σχολείου (τύπου Σάμερχιλ) του Νηλ, βρήκε πλατιά απήχηση κυρίως στην Αμερική. Το σύστημα της *ανοιχτής τάξης* διαφέρει από τους παραδοσιακούς και κλασικούς τύπους. Βασικό του χαρακτηριστικό αποτελεί *ο σχηματισμός εμπειριών μέσα στο φυσικό τους χώρο*. Σε αυτό τα παιδιά εργάζονται μόνα τους ή σε μικρές ομάδες, που σχηματίζουν με δική τους προτίμηση, χωρίς κανένα περιορισμό ηλικίας ή σχολικού επιπέδου.

2.8. Νέες τάσεις Προσχολικής Αγωγής

Οι σύγχρονες τάσεις της Προσχολικής Αγωγής θεωρούν ότι δεν υπάρχουν κανόνες στην ανάπτυξη του παιδιού. Η κανονιστική/σταδιακή ανάπτυξη παραγνωρίζει τη μοναδικότητα του παιδιού. Αυτό που θα πρέπει να θεωρήσουμε σημαντικό ως έργο της Προσχολικής Αγωγής είναι η προώθηση των ικανοτήτων του παιδιού, η δημιουργία θετικών στάσεων και η συμβολή στην ωρίμανση και στην κοινωνικοποίησή του. Στην εκπαίδευση σήμερα υπάρχει η τάση να μην πιέζονται οι ρυθμοί ανάπτυξης των παιδιών και να υπάρχει σεβασμός στη θέληση της παιδικής φύσης και ενδιαφέρον για τη διαμόρφωση ατόμων που θα είναι σε θέση να ζήσουν με ευτυχία στη μελλοντική και πολύ απαιτητική κοινωνία.

Ο/η παιδαγωγός της Προσχολικής Αγωγής εκθέτει το παιδί σε προβληματισμούς, αφού καταρτίσει ένα αναπτυξιακά κατάλληλο πρόγραμμα βασισμένο στην προοδευτική εξέλιξη των διάφορων πλευρών της προσωπικότητάς του: της φυσικής, της συναισθηματικής, της κοινωνικής και της γνωστικής (Sue Bredekamp & Carol Copple, 1998).

Έτσι, οι αναπτυξιακά κατάλληλες δραστηριότητες στο Νηπιαγωγείο αναπτύσσονται με βάση τις εξής αρχές:

- ☀ Οι τομείς ανάπτυξης του παιδιού, φυσικός, κοινωνικός, νοητικός και συναισθηματικός, είναι στενά συνδεδεμένοι ο ένας με τον άλλον. Η ανάπτυξη του ενός τομέα επηρεάζει και επηρεάζεται από την ανάπτυξη του άλλου.
- ☀ Η ανάπτυξη πραγματοποιείται συνήθως σε μια σχετικά ιεραρχημένη σειρά, με τις κατοπινές δεξιότητες, γνώσεις και ικανότητες να οικοδομούνται πάνω στις ήδη υπάρχουσες.
- ☀ Η ανάπτυξη προχωράει με διαφορετικούς ρυθμούς από παιδί σε παιδί, αλλά και ανομοιόμορφα στους διάφορους τομείς εξέλιξής του.
- ☀ Οι πρώιμες εμπειρίες έχουν συσσωρευτικές και μακροπρόθεσμες επιδράσεις στην ανάπτυξη κάθε παιδιού. Υπάρχουν ορισμένες χρονικές περίοδοι που είναι ευνοϊκότερες για ορισμένους τύπους ανάπτυξης και μάθησης.
- ☀ Η ανάπτυξη προχωράει από απλές κατευθύνσεις που μπορούν να προβλεφθούν, προς κατευθύνσεις με μεγαλύτερη πολυπλοκότητα και οργάνωση.
- ☀ Η ανάπτυξη και η μάθηση εμφανίζονται μέσα σε ποικίλα κοινωνικά και πολιτισμικά πλαίσια και επηρεάζονται από αυτά.
- ☀ Τα παιδιά μαθαίνουν ενεργά βασιζόμενα πάνω σε άμεσες φυσικές και κοινωνικές εμπειρίες, καθώς και στη γνώση που τους μεταδίδεται από τον πολιτισμό τους.
- ☀ Η ανάπτυξη και η μάθηση είναι αποτέλεσμα της αλληλεπίδρασης της βιολογικής ωρίμανσης και του περιβάλλοντος, το οποίο περιλαμβάνει τόσο το φυσικό όσο και τον κοινωνικό περίγυρο στον οποίο ζούνε τα παιδιά.
- ☀ Το παιχνίδι αποτελεί σημαντικό μέσο για την κοινωνική και νοητική ανάπτυξη των παιδιών, καθώς και ένδειξη για την ανάπτυξή τους.
- ☀ Η ανάπτυξη προάγεται όταν τα παιδιά έχουν ευκαιρίες να εξασκούνται σε νέες δεξιότητες και όταν βιώνουν προκλήσεις λίγο πάνω από το επίπεδο των ικανοτήτων τους.
- ☀ Τα παιδιά αναπτύσσονται και μαθαίνουν καλύτερα σ' ένα περιβάλλον που είναι ασφαλές και τα σέβεται, που ανταποκρίνεται στις ανάγκες τους και όπου αισθάνονται ψυχολογικά προστατευμένα.

Εικόνα 2.18

Η καλλιέργεια της πρωτοβουλίας και της συνεργασίας είναι βασικές στις αναπτυξιακά κατάλληλες πρακτικές στο Νηπιαγωγείο

Εάν έχει γίνει κάτι απόλυτα κατανοητό, είναι ότι δεν έχει υιοθετηθεί ακόμα ο καλύτερος τρόπος να "διδάξουμε" τα παιδιά, και ότι καμιά θεωρία δεν είναι η καλύτερη. Οι παιδαγωγικές μελέτες έχουν διευρύνει απλώς τις γνώσεις μας στον τομέα αυτόν. Είναι θέμα του/της παιδαγωγού να αποφασίζει με βάση τις γνώσεις και την εμπειρία του/της ποια μέθοδος είναι η αποτελεσματικότερη για το συγκεκριμένο παιδί, στη συγκεκριμένη φάση για τη συγκεκριμένη γνώση. Οι βοηθοί του έργου του πρέπει να συμπνέουν και να συμβάλλουν όλοι μαζί για την επίτευξη των στόχων της Προσχολικής Αγωγής.

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ

Μέσα από την αναδρομή στη δια-
χρονική εξέλιξη του θεσμού της Προσχολι-
κής Αγωγής, διαπιστώνουμε ότι η αγωγή των νηπίων είχε απασχολήσει τις σκέψεις
των φιλοσόφων και των παιδαγωγών από τα αρχαία χρόνια. Ο προβληματισμός
γύρω από τη γνώση της φύσης του παιδιού και την αναγνώρισή των αναγκών του,
είναι μεταγενέστερος.

Οι εκπαιδευτικές περίοδοι που διευκολύνουν τη μελέτη του θεσμού της
προσχολικής αγωγής είναι τρεις: η **Αρχαία**, η **Μέση** και η **Σύγχρονη** περίοδος.

Η αναγκαιότητα του θεσμού κατά την αρχαία εποχή τονίστηκε από τον
Πλάτωνα και τον **Αριστοτέλη**, ενώ κατά τη ρωμαϊκή, από τον **Πλούταρχο**
και τον **Κουϊντιλιανό**.

Στη Βυζαντινή εποχή οι **Πατέρες της Εκκλησίας** αναφέρθηκαν στη
σημαντικότητα του ρόλου της οικογένειας στην αγωγή των νηπίων. Κατά το Μεσαί-
ωνα η Προσχολική Αγωγή και η παιδεία γενικότερα δεν παρουσιάζει πρόοδο.

Στροφή προς την Προσχολική Αγωγή παρατηρείται κυρίως κατά τη νεό-
τερη περίοδο. Ήδη από τα μέσα του 18^{ου} αιώνα η ίδρυση του Νηπιαγωγείου είναι
επιτακτική, εξαιτίας των κοινωνικών και οικονομικών αναγκών. Στους προδρόμους
της Προσχολικής Αγωγής αξίζει να αναφέρουμε τα ονόματα των **Κομένιου**, **Λοκ**,
Ρουσσώ.

Οι σύγχρονες τάσεις της Προσχολικής Αγωγής διαπνέονται από το πνεύμα
των **Φρέμπελ**, **Μοντεσσόρι**, **Ντεκρολύ**, **Κλαπαρέτ**, καθώς και από των
Dewey, **Kilpatrick**, **Bruner**, **Vygotsky**, **Piaget**.

Η σημερινή Προσχολική Εκπαίδευση αποτελεί τον καρπό αιώνων σκέψης
και πειραματισμού. Στις τελευταίες τάσεις της Προσχολικής Αγωγής, που διαφέρουν
από τα παραδοσιακά και κλασσικά πρότυπα, ανήκουν η θεωρία της Νέας Αγωγής
που εκφράζεται στις εφαρμογές του **ανοικτού σχολείου** (*open class*), η εφαρ-
μογή της **βιωματικής προσέγγισης της μάθησης** (μέθοδος project) και οι
αρχές των **αναπτυξιακά κατάλληλων πρακτικών** στην Προσχολική Αγωγή.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ - ΘΕΜΑΤΑ ΠΡΟΣ ΣΥΖΗΤΗΣΗ

1. Να συζητήσετε και να συγκρίνετε τη συμβολή της καθεμιάς από τις τρεις περιόδους της Προσχολικής Αγωγής.
2. Ποια είναι κατά τον **Πλάτωνα** τα διδακτικά και παιδαγωγικά μέσα αγωγής στην προσχολική ηλικία;
3. Η αγωγή κατά τον **Αριστοτέλη** είναι προσωπική, ανθρωπιστική και κοινωνική. Συζητήστε γύρω από τις τρεις αυτές διαστάσεις της αγωγής.
4. Ο **Πλούταρχος** πίστευε ότι η ψυχή του παιδιού είναι εύπλαστη σαν μαλακό κερί. Μερικούς αιώνες αργότερα ο **Τ.Λοκ** υποστήριζε ότι το παιδικό πνεύμα είναι άγραφος πίνακας (*tabula rasa*). Συζητήστε τις δύο απόψεις. Πώς συνδέονται με την ιστορική εξέλιξη του θεσμού της Προσχολικής Αγωγής;
5. Γιατί ο **Ρουσσώ** θεωρείται υπέρμαχος των δικαιωμάτων του παιδιού;
6. Ποιοι λόγοι καθιστούν πιεστική την ανάγκη ίδρυσης Νηπιαγωγείων στην Ευρώπη κατά το τέλος του 18^{ου} και τις αρχές του 19^{ου} αιώνα;
7. Να συγκρίνετε τις βασικές παιδαγωγικές αρχές του **Piaget** και του **Vygotsky**.
8. Με αφετηρία αυτά που διαβάσατε για τη μέθοδο της βιωματικής προσέγγισης της μάθησης, να καταγράψετε τις απόψεις σας, αφού χωριστείτε σε δύο ομάδες.